

KONCERT HUDBY TEREŽÍNSKÝCH SKLADATELŮ 20. KVĚTNA 2018 TEREŽÍN, KULTURNÍ DŮM TEREŽÍN

PROGRAM

Hans Krása (1899-1944): Tři písně

- I. Čtyřverší
- II. Vzrušení
- III. Přátelé

Jiří M. Procházka *zpěv*
Tomáš Kraus *klarinet*
Leoš Černý *viola*
Štěpán Švestka *violoncello*

Viktor Ullmann (1898-1944): Sonáta pro klavír č. 2, op. 19

- I. Allegro energico e agitato
- II. Moderato: Thema & Variationen
- III. Prestissimo

Jiří Hrubý *klavír*

Gideon Klein (1919-1945): Trio pro smyčce

- I. Allegro
- II. Variace na téma
moravské lidové písně, Lento
- III. Molto vivace

Jiří Klečker *housle*
Leoš Černý *viola*
Štěpán Švestka *violoncello*

Pavel Haas (1899-1944): Čtyři písně na text čínské poezie

- I. Zaslechl jsem divoké husy
- II. V bambusovém háji
- III. Daleko měsíc je domova
- IV. Probděná noc

Jiří M. Procházka *zpěv*
Jiří Hrubý *klavír*

HANS KRÁSA

Skladatel česko-německého původu, studoval skladbu na Německé hudební akademii a divadelního umění u Alexandra Zemlinského, svého učitele pak ve studiích následoval do Berlína. Po studijních pobytech v Berlíně a také v Paříži se vrátil do Prahy, kde se živil jako korepetitor v Novém německém divadle. V srpnu 1942 byl poslán do terezínského ghetta, kde se podílel na organizaci kulturního života a nadále komponoval (z nejnáměšších kupříkladu opera Brundibár). V říjnu 1944 byl zařazen do transportu odjíždějícího z Terezína do polské Osvětimi, kde byl ihned po příjezdu poslán na smrt.

Tři písně pro baryton, klarinet, violu a violoncello na verše Arthura Rimbauda v překladu Vítězslava Nezvala byly poprvé uvedeny v Terezíně v červnu 1943 (Walther Windholz – zpěv, Rafael Schächter – klavír).

VIKTOR ULLMANN

Německo-židovský skladatel původem z Českého Těšína. Skladbu studoval u A. Schönberga ve Vídni, na pražské konzervatoři absolvoval u A. Háby, byl sbormistrem Nového německého divadla v Praze, též dirigentem a asistentem A. Zemlinského. V roce 1922 přijal místo šéfa opery v Ústí nad Labem, působil v Curychu a Stuttgartu. Živil se vyučováním hudby a publicistikou. V září 1942 nastoupil do transportu do Terezína a v říjnu 1944 zahynul v Osvětimi.

Z tvorby do roku 1942 se mimo jiných dochovaly čtyři klavírní sonáty, mezi kterými je i uváděná 2. klavírní sonáta. Ullmann často využívá v symbolickém významu citátů a autocitátů, které jsou u něj prostředkem jasného sdělení, konkrétně v 2. klavírní sonátě např. moravské lidové písně.

GIDEON KLEIN

Rodák z Moravy - Gideon Klein - brilantně ukončil studium hry na klavír v Praze a začal studovat kompozici u Aloise Háby, když byly české vysoké školy uzavřeny v roce 1939. Sotva dvacetiletý byl nucen opustit svá studia a skládat v tajnosti. V prosinci 1941 byl Klein deportován do nově založeného ghetta v Terezíně, kde prožil téměř tři roky a stal se díky své houževnatosti, inteligenci, organizátorskému talentu a nepolevujícím nárokům na kvalitu umělecké práce jednou z vůdčích osobností terezínského uměleckého života. V oné době vznikla i řada šťastnou náhodou dochovaných kompozic, které i když vycházejí z omezených provozovacích možností ghetta, neslevují nic z nejvyšších uměleckých nároků.

Smyčcové trio ukončil 7. 10. 1944, 9 dní před přesunem do Osvětimi. Skladba má daleko k jakémukoliv smutku a sentimentalitě, s vědomím síly a sebevědomí zpracovává jednoduchým a přímočarým způsobem moravskou lidovou píseň. První věta zpracovává dvě lidové melodie, nad kterými se klene téměř nepřetržité ostinato. Variace na moravské lidové písně jako druhá věta – osm variací od úsporného vedení hlavní linie přes scherzandové úseky, expresivní zvuk až po Adagio mesto con sordino a Grave. Třetí věta – perpetuum mobile spojuje syrovou krásu Bartóka a rytmickou propracovanost Stravinského s moravským téměř rozjařeným humorem.

PAVEL HAAS

Pocházel z brněnské židovské rodiny, na brněnské konzervatoři studoval u Jana Kunce, Viléma Petrželky a Leoše Janáčka. Mezi dvěma světovými válkami se účastnil českého hudebního života v Brně, mj. v Klubu moravských skladatelů, jako hudební kritik i publicista, živil se korepeticemi v divadlech a vyučováním hudby. Roku 1941 byl deportován do Terezína, kde i nadále komponoval. Zahynul v Osvětimi v říjnu 1944.

Čtyři písně na text čínské poezie - nejnáměšší terezínská skladba - je vlastně výpovědí terezínského vězně. Měla premiéru v červnu 1944 a je považován za jedno z nejpropracovanějších a nejniternějších Haasových děl.

Pavel Haas si vybral ke zhudebnění text čtyř básní z Mathesiovy sbírky Nové zpěvy staré Číny a složil na ně písně, které jsou prostoupeny motivem domova. Domov zde symbolizuje čtyřtónový úryvek z melodie svatováclavského chorálu. První píseň využívá nepravidelného synkopického doprovodu moravské lidové písně evokující tajení dechu a touhu po domově. Druhá píseň je naopak odlehčená, hravá a výrazně rytmizovaná. Ve třetí písni se objevuje motiv z Haasovy skladby Suita pro hoboj a klavír, synkopický rytmus tu opět odkazuje na moravskou lidovou píseň. Čtvrtá píseň uzavírá cyklus. Neuhastitelnou touhu po domově a shledání s rodinou vystihuje neklidné rubato a chromatika klavírního doprovodu. Druhá část písně značí radost z návratu domů a působí jako naděje v lepší budoucnost, když s veselým popěvkem vítá zpěvák nový den. Tento optimistický závěr cyklu tvoří výrazný katarzní prvek.